

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglistiky

Bakalářská práce

Nepravidelnost v tvoření množného čísla

Irregularities in the Plural Formation

Vypracoval: Tereza Lopatářová
Vedoucí práce: Mgr. Petr Dvořák, Ph.D.
České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma „Nepravidelnosti v tvoření množného čísla“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. Června 2014

.....

Tereza Lopatářová

Poděkování

Chtěla bych velmi poděkovat vedoucímu bakalářské práce Mgr. Petru Dvořákovi, Ph.D. za cenné rady, ochotu i čas, který mi věnoval po celou dobu zpracovávání mé práce. Rovněž děkuji za doporučení odborné literatury, bez které by tato práce jen těžko vznikala.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá kategorií čísla v anglickém jazyce, především nepravidelnostmi v tvoření plurálu a prostředky jeho vyjadřování. Práce se skládá pouze z teoretické části. Na základě dostupných gramatik českých i zahraničních autorů podává základní charakteristiku podstatného jména a souhrnné informace o tvoření plurálu. Poskytuje množství příkladů konkrétních podstatných jmen. Charakterizuje problematiku kategorie čísla a popisuje vyjadřování produktivního i neproduktivního plurálu. Poslední část práce objasňuje problematiku plurálu cizích slov.

Abstract

This bachelor thesis deals with number in the English language, primarily, the irregularity of plural formation and the means of its expression. This work is merely theoretical. According to available grammars of the Czech and foreign authors, the work analyzes the basic characteristics about the noun and summary information is provided about plural formation. The thesis reiterates a number of specific examples of nouns. It characterizes the issue of the number and describes the expression of the productive and nonproductive plural. The last part of the work classifies foreign plural nouns.

Obsah

Úvod	1
1. Charakteristika anglického substantiva	2
1.1 Dělení substantiv.....	2
2. Kategorie čísla	4
3. Pravidelný plurál	5
3.1 Pravidla výslovnosti pravidelného plurálu	5
3.2 Pravidla pravopisu pravidelného plurálu	6
3.3 Plurál písmen, číslic a zkratk	8
4. Neproduktivní způsoby vyjadřování plurálu	9
4.1 Změna koncové neznělé spiranty ve znělou	9
4.2 Změna kmenové samohlásky.....	10
4.3 Přidání koncovky –en	11
4.4 Plurál s nulovým exponentem	12
4.4.1 Plurál substantiv označující zvířata	12
4.4.2 Plurály substantiv označující jména národů	13
4.4.3 Plurály substantiv označující míru nebo počet	14
4.5 Plurály substantiv označující celky složené z částí.....	15
4.6 Změna významu substantiva v plurálu.....	16
4.7 Substantiva s dvojím plurálem.....	17
4.8 Dvě substantiva se spojkou „and”	18
5. Singulária tantum	19
6. Plurália tantum	20
7. Plurály kolektiv a kompozit	23
7.1 Kolektiva.....	23
7.1.1 Charakteristika kolektiv.....	23
7.1.2 Tvoření plurálu kolektiv	24
7.2 Kompozita	26
7.2.1 Charakteristika kompozit	26
7.2.2 Tvoření plurálu kompozit.....	26
8. Plurál substantiv cizího původu	29
8.1 Substantiva latinského původu.....	29

8.1.1	Substantiva latinského původu zakončená koncovkou –us.....	29
8.1.2	Substantiva latinského původu zakončená koncovkou –a	30
8.1.3	Substantiva latinského původu zakončená koncovkou –um	30
8.1.4	Substantiva latinského původu zakončená koncovkou –ex nebo –ix	32
8.2	Substantiva řeckého původu	33
8.2.1	Substantiva řeckého původu zakončená koncovkou –on.....	33
8.2.2	Substantiva řeckého původu zakončená koncovkou –is.....	33
8.3	Substantiva francouzského původu	34
8.3.1	Substantiva francouzského původu zakončená koncovkou –eau nebo –eu	34
8.3.2	Substantiva francouzského původu zakončená koncovkou –s nebo –x	34
8.4	Substantiva italského původu	35
8.4.1	Substantiva italského původu zakončená koncovkou –o	35
8.5	Substantiva hebrejského původu	35
	Závěr	36
	Bibliografie	37

Úvod

V angličtině se setkáváme se dvěma způsoby tvoření plurálu. Produktivní plurál, který se tvoří pravidelným způsobem a neproduktivní plurál, který se netvoří podle pravidelných zásad, a proto je třeba mu věnovat zvláštní pozornost. Má práce se zabývá právě způsoby tvoření plurálu, je zaměřena především na nepravidelný plurál. Cílem je podat přehlednou klasifikaci způsobů tvoření plurálu s konkrétními příklady anglických substantiv.

Ve své práci se nejprve v samostatné kapitole věnuji anglickému substantivu. Dále nastíním kategorii čísla, jejíž uvedení je důležité pro celou kapitolu tvorby plurálu. V následující kapitole se věnuji pravidlům výslovnosti a pravidlům pravopisu pravidelného plurálu. Další kapitola pojednává o neproduktivním způsobu tvoření plurálu, tato část práce je nejrozsáhlejší, a proto je kvůli přehlednosti rozdělena do podkapitol, podobně jako uvádí většina anglických gramatik. Dále se samostatně věnuji substantivům označených jako *singulária tantum*, vyskytující se pouze v singulárové podobě, a *plurália tantum*, substantiva objevující se pouze ve tvaru plurálu. Dále se práce zabývá specifiky u plurálu kolektiv a kompozit. Poslední rozsáhlejší kapitola nabízí pohled na substantiva cizího původu, jejichž plurál je ve většině případů ovlivněn jazykem, ze kterého byla přejata.

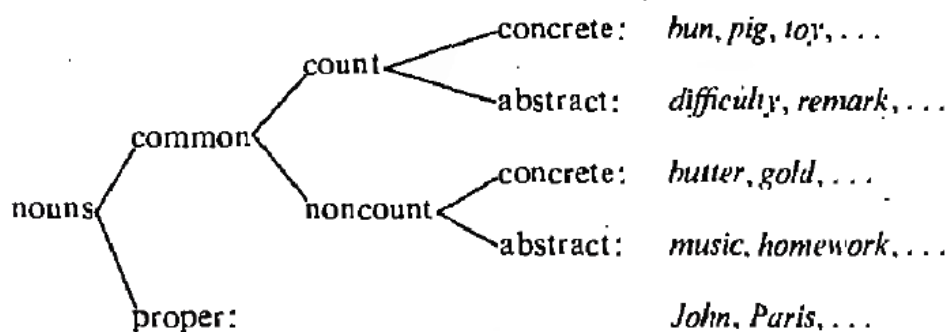
1. Charakteristika anglického substantiva

Substantivum (podstatné jméno) je slovním druhem. Každé substantivum se vyznačuje tím, že má své *gramatické kategorie* a ve větě *funkci sémantickou a lexikální*. Podle Duškové (1994: 35) v angličtině podstatné jméno ve větě může sémanticky plnit funkci podmětu, předmětu, příslovečného určení (zejména v předložkové vazbě), jmenné části přísudku, doplňku a přístavku. Lexikální funkce substantiva značí, že každé podstatné jméno má také svůj význam. Může označovat osoby, předměty, látky, v některých případech také děje a vlastnosti, které jsou ovšem ve většině případů vyjádřeny slovesy a přídavnými jmény. Anglická substantiva mají pět gramatických kategorií. Můžeme určit číslo, počitatelnost, určenost, rod a pád. Kategorie určenosti a počitatelnosti v češtině chybí.

1.1 Dělení substantiv

Substantiva se dělí na dvě hlavní skupiny – *jména obecná (common)* a *jména vlastní (proper)*. Jména obecná se pak dále dělí na *jména obecná počitatelná (count)* a *jména obecná nepočitatelná (noncount)*. U počitatelných i nepočitatelných jmen obecných dále ještě rozlišujeme, zda jsou to substantiva *abstraktní (abstract)*, či *konkrétní (concrete)*.

Obrázek č.1 (Quirk 1985: 247)

Obecná jména (common nouns) označují osoby či věci obecně. *Počítatelná obecná jména* pojmenovávají něco, co lze spočítat, mohou být tedy ve tvaru singuláru (jeden), nebo plurálu (více než jeden), např.: *one apple* (jedno jablko) – *two apples* (dvě jablka). *Nepočítatelná obecná jména* jsou taková, která nelze spočítat, nelze aplikovat protiklad jeden: více než jeden. Vyskytují se pouze ve tvaru singuláru. Často jsou to jména látková, nebo abstraktní, např.: *courage* (odvaha), *butter* (máslo).

Počítatelná substantiva se pojí se členem neurčitým *a/an* v singuláru a se členem určitým *the* v plurálu. Nepočítatelná substantiva existují pouze se členem určitým *the*. Podle Duškové (1994: 36) jsou nepočítatelná substantiva v zásadě neslučitelná s významem v plurálu. Některá běžně nepočítatelná substantiva mohou být v určitém kontextu počítatelnými a naopak, např.: *paper* (papír) – nepočítatelné, *paper* (článek, referát) – počítatelné. (Dušková 1994: 36)

Vlastní jména (proper nouns) slouží k pojmenování osob (*Anna, Tom, Williams*), míst (*Australia, Karachi, Africa*), organizací (*Congress, Mitsubishi*), času (*July, Christmas*). Vlastní jména nemají žádný z členů (určitý, neurčitý) a nevyskytuje se u nich ani kontrast čísla množného a jednotného. V psané podobě je počáteční písmeno vlastních jmen velkým písmenem. (Longman 1999: 59)

2. Kategorie čísla

Huddleston a Pullum (2003: 333) uvádějí, že gramatické označení číslo je názvem pro systém, který se v angličtině dělí na plurál a singulár. Singulár se používá pro označení jednoho, naopak plurál slouží k označení více než jednoho. Není výjimkou, že některé jazyky mají více než tyto dvě kategorie, například duál. V angličtině se s duálem můžeme setkat prostřednictvím *both* a *either*, tedy pouze lexikálně.

Kategorie čísla se u substantiv se vyjadřuje různými gramatickými prostředky. U substantiv lze tedy mluvit jak o gramatické, tak o sémantické kategorii čísla. Kategorie čísla je primárně kategorií substantivní, u jiných slovních druhů s touto kategorií, u sloves a determinátorů this, that, se uplatňuje pouze druhotně jako jev kongruenční (nevyplývá ze sémantiky těchto slovních druhů). (Dušková 1994: 36)

V anglickém jazyce se u substantiv vyjadřuje plurál dvěma způsoby. Pravidelně, pro jeho vyjádření se využívá koncovky *-(e)s*, nebo nepravidelně.

Dušková (1994: 49) dále uvádí, že se angličtina mnohdy neshoduje s českým překladem. Některá anglická substantiva, která se vyskytují pouze ve tvaru plurálu (plurália tantum), se v českém jazyce shodují se substantivy v singuláru, např.: *archives* (archív), *contents* (obsah), *earnings* (výdělek), *lodgings* (podnájem). Stejně tak jako některá substantiva, která jsou v angličtině ve tvaru singuláru, se v češtině naopak objevují ve tvaru plurálu, např.: *back* (záda), *birthday* (narozeniny), *money* (peníze), *newspaper* (noviny), *watch* (hodinky).

3. Pravidelný plurál

Pravidelný plurál je v anglickém jazyce tvořen produktivním způsobem, to v pravopise znamená přidání koncovky *-(e)s*. Výslovnostní varianty této koncovky existují tři - [ɪz], [z] a [s]. Pravidelný plurál může být tedy snadno odvozen od tvaru singuláru.

3.1 Pravidla výslovnosti pravidelného plurálu

Po vytvoření substantiva ve tvaru plurálu pravidelným způsobem, pomocí přidání koncového *-(e)s*, se výslovnost mění podle toho, jakým způsobem je příslušné anglické substantivum zakončeno v původním singulárovém tvaru. Existují tři různé výslovnostní varianty.

a) Výslovnostní varianta [ɪz]

Podle Quirka (1985: 304) koncovku *-(e)s* čteme jako [ɪz], pokud se v substantivu nachází po některé ze sykavek [s], [z], [ʃ], [ʒ], [tʃ], [dʒ], např.:

Zakončená na [s]: *box – boxes* (krabice), *bus – buses* (autobus), *class – classes* (třída), *horse – horses* (kůň), *source – sources* (zdroj). (Alexander 1988: 43)

Zakončená na [z]: *maze – mazes* (bludiště, zmatek), *noise – noises* (hluk), *nose – noses* (nos), *pause – pauses* (pauza, přestávka). (Alexander 1988: 43)

Zakončená na [ʃ]: *bush – bushes* (keř), *crash – crashes* (srážka), *dish – dishes* (pokrm, nádobí). (Alexander 1988: 43)

Zakončená na [ʒ]: *garage – garages* (garáž), *mirage – mirages* (fata morgána). (Quirk 1985: 304)

Zakončená na [tʃ]: *match – matches* (zápas), *patch – patches* (náplast), *speech – speeches* (řeč, proslov). (Alexander 1988: 43)

Zakončená na [dʒ]: *bridge – bridges* (most), *orange – oranges* (pomeranč), *page – pages* (stránka). (Alexander 1988: 43)

b) Výslovnostní varianta [z]

Podle Duškové (1994: 37) se výslovnostní varianta [z] užívá v případech, kdy plurálová koncovka *–(e)s*, následuje po znělých souhláskách (kromě [z], [ʒ], [dʒ]) a také u substantiv, která jsou ve tvaru singuláru zakončena vokalicou, např.: *Arrow – arrows* (šíp), *notion – notions* (představa), *peg – pegs* (kolík), *pillar – pillars* (sloup), *pub – pubs* (hospoda), *ray – rays* (paprsek), *road – roads* (silnice). (Dušková 1994: 37)

c) Výslovnostní varianta [s]

Dále Dušková (1994: 37) uvádí, že varianta kdy se vyslovuje koncové *–(e)s* jako [s] se užívá v případě, jestliže se tato koncovka přidává k substantivu, které je ve tvaru singuláru zakončené na neznělou souhlásku s výjimkou substantiv zakončených na [s], [ʃ] a [tʃ], např.: *Lip – lips* (ret), *street – streets* (ulice), *book – books* (kniha), *roof – roofs* (střecha), *death – deaths* (smrt). (Hais 1991: 26)

3.2 Pravidla pravopisu pravidelného plurálu

a) Plurálová koncovka –s

Pokud je substantivum v singulárové podobě zakončeno samohláskou nebo také často souhláskou pak, chceme-li vytvořit plurál, k tomuto slovu přidáváme koncovku *–s*. Toto neplatí pro substantiva končící na [s] a [z], ty mají plurál se slabičnou

výslovnosti¹[ɪz] např.: *Bill – bills (účet), effort – efforts (snaha), fee – fees (poplatek), valley – valleys (údolí), view – views (vyhlídka)*. (Dušková 1994: 37)

b) Plurálová koncovka –es

Podle Longmana (1999: 285) se koncovka *–(e)s*, která se vyslovuje slabičně [ɪz], přidává k substantivu, které je v singulárovém tvaru zakončené *na s, z, x, sh* nebo *ch*, např.: *Box – boxes (krabice), bush – bushes (keř), match – matches (zápalka)*. (Longman 1999: 285)

c) Plurálová koncovka –es po –y

Dušková (1994: 37) také uvádí, že plurálová koncovka *–(e)s* se používá u substantiv zakončených na *–y*, které je předcházeno souhláskou². V těchto případech se původní koncové *–y* (v singuláru) změní na *–i* (ve tvaru plurálu), např.: *Duty – duties (povinnost), salary – salaries (plat), supply – supplies (zásoba)*. (Dušková 1994: 37)

d) Plurálová koncovka –es po –o

Pokud jsou substantiva v singulárovém tvaru zakončena na *–o*, tak ve většině případů tvoří plurál pomocí koncovky *–(e)s*, např.: *Hero – heroes (hrdina), Negro – Negroes (černoš), potato – potatoes (brambor), tomato – tomatoes (rajče), torpedo – torpedoes (torpédo)*. (Dušková 1994: 38)

Dále Hais (1991: 26) uvádí, že pokud se jedná o substantiva cizího původu, která jsou zakončena na *–o*, přidává se pouze koncové *–s*, např.: *Hindoo – Hindoos, photo –*

¹ V případě, že je koncové *–e* součástí kmene, nikoliv koncovky, pak má ve tvaru plurálu neslabičnou výslovnost: *volume – volumes (svazek)*. (Dušková 1994:37)

² Předchází-li *–y* samohláska, plurál vzniká pouze přidáním koncovky *–s*: *joy – joys (radost), key – keys (klíč)*. (Dušková 1994: 37)

photos (fotografie), *piano* – *pianos* (piano), *solo* – *solos* (sólo), *quarto* – *quartos* (kvart).
(Hais 1991: 26)

Longman (1999: 285) uvádí, že pokud koncové *-o* předchází samohláska nebo se jedná o substantiva, která vznikla zkrácením původních substantiv, pak plurál tvoříme pouze přidáním koncovky *-s*, např.: *radio* – *radios* (rádio), *shampoo* – *shampoos* (šampón), *studio* – *studios* (studio). (Longman 1999: 285)

Existují také případy substantiv zakončených v singuláru na *-o*, kdy pravopis kolísá mezi variantou *-os* a *-oes*, např.: *Cargo* – *cargos* – *cargoes* (náklad), *motto* – *mottos* – *mottoes* (moto), *volcano* – *volcanos* – *volcanoes* (sopka).
(Greenbaum a Quirk 2006: 100)

3.3 Plurál písmen, číslic a zkratek

Pokud chceme vytvořit plurál číslic, písmen nebo izolovaných slov, přidáváme k danému slovu apostrof, který následuje koncovka *-s*, například:

You make your 6's which look like c's. (Vy děláte šestky, které vypadají jako c.)

Cross your t's and dot your i's. (Když píšete, proškrtávejte písmeno t a dělejte tečku nad i.)

There are four but's in the first paragraph. (V prvním odstavci jsou čtyři ale.)
(Hais 1991: 27)

4. Neproduktivní způsoby vyjadřování plurálu

Existuje množství substantiv, u nichž není možné vytvořit pravidelný plurál. Pro tvorbu nepravidelného plurálu v zásadě neexistuje žádné pravidlo, kterým bychom se mohli v pravopise řídit. Substantiva s neproduktivním způsobem tvorby plurálu můžeme rozdělit do několika skupin.

4.1 Změna koncové neznělé spiranty ve znělou

Existuje menší počet substantiv, u nichž se plurál tvoří nepravidelně změnou ve výslovnosti. Konkrétně změnou koncové neznělé spiranty ve znělou. Tuto změnu můžeme pozorovat u [s], [θ] a [f].

a) Změna koncového [s] na [z]:

Tato nepravidelnost se vyskytuje pouze u jediného substantiva: *House* [haʊs] - *houses* [haʊzɪz] (dům).

b) Změna koncového [θ] na [ð]:

S touto záměnou se setkáváme u substantiv, kde *-th* [θ] následuje po dlouhé samohlásce, pak se výslovnost mění na [ð]. Také u výslovnosti koncového [s] dochází ke změně na [z], např.: *Bath* [bɑ:θ] – *baths* [bɑ:ðz] (lázeň, koupel), *mouth* [maʊθ] – *mouths* [maʊðz] (ústa), *path* [pɑ:θ] – *paths* [pɑ:ðz] (pěšina), *youth* [ju:θ] – *youths* [ju:ðz] (mladík). (Dušková 1994: 38)

Některá substantiva zakončená na *-th* kolísají mezi touto nepravidelnou změnou a pravidelným plurálem, např.: *Oath* [əʊθ] - *oaths* [əʊðz], [əʊθs] (přísaha), *sheath* - *sheaths* (pochva), *truth* [tru:θ] - *truths* [tru:ðz], [tru:θs] (pravda), *wreath* [ri:θ] - *wreaths* [ri:ðz], [ri:θs] (věnec). (Hais 1991: 27)

c) Změna koncového [f] na [v]:

Pokud je substantivum zakončeno koncovkou *-f*, pak se v některých případech změní výslovnost z [f] na [v] a výslovnost koncového [s] na [z]. Tato změna se projevuje také v pravopise, např.: *Calf* [ka:f] - *calves* [ka:vz] (tele), *elf* [elf] - *elves* [elvz] (skřítek), *half* [ha:f] - *halves* [ha:vz] (polovina), *knife* [naif] - *knives* [naivz] (nůž), *leaf* [li:f] - *leaves* [li:vz] (list), *life* [laif] - *lives* [laivz] (život), *loaf* [ləuf] - *loaves* [ləuvz] (bochník), *self* [self] - *selves* [selvz] (sám), *sheaf* [ʃi:f] - *sheaves* [ʃi:vz] (snob), *shelf* [ʃelf] - *shelves* [ʃelvz] (police), *thief* [θi:f] - *thieves* [θi:vz] (zloděj), *wife* [waif] - *wives* [waivz] (manželka), *wolf* [wʊlf] - *wolves* [wʊlvez] (vlk). (Hais 1991: 27)

Ostatní substantiva zakončená na *-f* nebo *-ff* této změně nepodléhají, např.: *Chief* - *chiefs* (náčelník), *cliff* - *cliffs* (útes), *roof* - *roofs* (střecha). (Hais 1991: 27)

Některá substantiva zakončena na *-f* kolísají mezi pravidelným plurálem a nepravidelnou změnou pravopisu a výslovnost z [f] na [v] a koncového [s] na [z], např.: *Hoof* - *hoofs* - *hooves* (kopyto), *scarf* - *scarfs* - *scarves* (šála), *wharf* - *wharfs* - *wharves* (loděnice, lodní skladiště). (Hais 1991: 27)

4.2 Změna kmenové samohlásky

Existuje několik substantiv, u kterých nezískáme plurál změnou koncovky. Plurálového tvaru u takovýchto substantiv docílíme změnou samohlásky v kmeni³. Jsou to tzv. *mutation plurals*. Se změnou kmenové samohlásky dochází ve většině případů

³ Změna kmenové samohlásky je pozůstatkem ze Staré angličtiny. (Alexander 1988: 44)

také ke změně ve výslovnosti, např.: *Bother* – *brotheren* [breðrən] (bratří, členové náboženské společnosti), *child* [tʃaɪld] – *children* [tʃɪldrən] (dítě), *dormouse* [dɔː maʊs] – *dormice* [dɔː maɪs] (plch), *foot* [fʊt] – *feet* [fi:t] (chodidlo), *goose* [guːs] – *geese* [gi:s] (husa), *louse* [laʊs] – *lice* [laɪs] (veš), *man* [mæn] – *men* [men] (muž), *mouse* [maʊs] – *mice* [maɪs] (myš), *tooth* [tu:θ] – *teeth* [ti:θ] (zub), *woman* [wʊmən] – *women* [wɪmɪn] (žena). (Hais 1991: 28-29)

Dušková (1994: 39) dále uvádí, že plurál tvoříme stejným způsobem také u ostatních substantiv, která byla vytvořena složením s *man*⁴ nebo *woman*. Kompozita obsahující substantivum *man* mají většinou stejnou výslovnost v singuláru i plurálu, rozdíl mezi výslovností [æ] a [e] se zde stírá. Je to dáno pravidlem pozice přízvuku u kompozit. Ten se vyskytuje na prvním elementu kompozita, tím pádem se *man* ocitá v nepřízvučné pozici. Rozdíl mezi plurálem a singulárem zůstává patrný pouze díky pravopisu. Oproti tomu kompozita složená ze substantiva *woman* si ponechávají rozdílnou výslovnost i pravopis. Například: *Englishman* [ɪŋɡlɪʃmən] – *Englishmen* [ɪŋɡlɪʃmən] (angličan), *fireman* [faɪəməɪn] – *firemen* [faɪəməɪn] (hasič), *postman* [pəʊstmən] – *postmen* [pəʊstmən] (pošťák), *gentlewoman* [dʒentlwʊmən] – *gentlewomen* [dʒentlwɪmɪn] (dáma). (Dušková 1994: 39)

4.3 Přidání koncovky –en

Plurál může být také tvořen přidáním koncového –en. Tato nepravidelnost se objevuje pouze u minimálního počtu substantiv a podle Alexandra (1988: 45) je pozůstatkem ze Staré Angličtiny (*Old English*), kdy se tímto způsobem tvořil plurál pravidelně a větší míře. Např.: *ox* – *oxen* (vůl).

Podle Duškové (1994: 34) je substantivum *child* – *children* (dítě) kombinací změny kmenové samohlásky a přidání koncovky –en, která je v tomto případě ještě

⁴ Pokud se setkáme se substantivy, obsahujícími substantivum *man*, aniž by se jednalo o kompozitum, pak se u takovýchto slov tvoří plurál pravidelný, přidáním koncovky –s, např.: *German* – *Germans* (Němci). Dušková (1994: 39)

rozšířena o souhlásku *r*. Stejně tak substantivum *brother* (bratr – člen rodiny) – *brethren* (bratři – členové náboženské sekty). U tohoto substantiva, stejně tak jako u předchozího, dochází také navíc ke změně kmenové samohlásky. (Dušková 1994: 39)

4.4 Plurál s nulovým exponentem

Některá substantiva mají pro plurál i singulár stejný pravopisný tvar. Vyznačují se tím, že nikdy nepřijímají koncovku v plurálu. Jedná-li se o plurál, nebo singulár poznáme díky větné konstrukci anebo nám může pomoci kontext, ve kterém se dané slovo vyskytuje.

Every means has been tried. (Zkusil se každý možný prostředek.)

All possible means have been tried. (Zkusily se všechny možné prostředky.)

Dalšími takovými ojedinělými substantivy jsou například: *aircraft* (letadlo), *counsel* (právní zástupce, advokát), *craft* (lod', člun), *headquarters* (hlavní stan, centrála, ústředí), *offspring* (potomek, ratolest, dítě), *species* (rod, druh). (Dušková 1994: 39-40), (Hais 1991: 31)

Substantiva, u kterých je plurál tvořen pomocí nulového exponentu je možné dále rozdělit do tří podskupin. Substantiva označující zvířata, jména národů a substantiva označující míru nebo počet.

4.4.1 Plurál substantiv označující zvířata

Substantiva, která slouží pro označení jmen zvířat mají ve většině případů pravidelný plurál, je tvořen koncovkou *-s*. Některá z těchto substantiv je možné používat s pravidelným plurálem i s nulovým plurálem. Menší počet substantiv označující zvířata se používá pouze s nulovým plurálem. Jsou používána hlavně lidmi, které se hlouběji zajímají o tyto zvířata. Týká se to především chovné a lovné zvěře.

Substantiva bez koncovky, s nulovým plurálem jsou například: *Cod – cod* (treska), *grouse – grouse* (tetřev), *reindeer – reindeer* (sob), *salmon – salmon* (losos), *sheep – sheep* (ovce), *trout – trout* (pstruh).

This sheep has just had a lamb. (Téhle ovci se právě narodilo jehně)

These sheep have just had lambs. (Těmto ovčím se právě narodila jehňata)

Substantivum *sheep* je v obou případech bez koncovky značící plurál. Sloveso *has/have* a zájmeno *this/these* nám umožňuje rozpoznat rozdíl mezi plurálem a singulárem. (Greenbaum a Quirk 2006: 95)

Dušková (1994: 40) uvádí, že substantiva, která ve většině případů slouží pro označení lovné a domácí chovné zvěře kolektivně, je možné použít s pravidelným plurálem tvořeným pomocí *-(e)s*. Tento pravidelný plurál se ovšem u těchto případů používá pouze zřídka. Mnohem častější je tvar nulového plurálu, např.:

A herd of elephant (stádo slonů)

Elephant and lion in the game reserves (Sloni a lvi v rezervacích)

Elephants and lions in the zoo (Sloni a lvi v zoo)

Podle Duškové (1994: 40) jsou bez koncovky také substantiva označující pokrmy z této zvěře. Jedná se ovšem o nepočítatelný singulár, např.: *Antelope – antelopes* (antilopy), *buffalo – buffaloes* (bůvoly), *carp – carps* (kapři), *deer – deer* (vysoká zvěř), *duck – duck* (divoké kachny), *fish – fishes* (ryby), *moose – mooses* (losi), *partridge – partridges* (koroptve), *pike – pikes* (štiky). (Dušková 1994: 40)

4.4.2 Plurály substantiv označující jména národů

Pokud jsou jména národů zakončená na *-ese*, pak jejich tvar pro singulár i plurál zůstává stejný. Znamená to tedy, že plurál je tvořen pomocí nulového exponentu, např.: *A Chinesse* (Číňan) – *the Chinese* (Číňani), *a Lebanese* (Libanonec) – *the*

Lebanes (Libanonci), *a Japanese* (Japonec) – *the Japanese* (Japonci), *a Portuguese* (Portugalec) – *the Portuguese* (Portugalci), *a Sinhalese* (obyvatel Cejlonu) – *the Sinhalese* (obyvatelé Cejlonu), *a Vietnamese* (Vietnamec) – *the Vietnamese* (Vietnamci). (Hais 1991: 29)

Některá jména národů jsou zakončena koncovkou –ss. Plurál se u tvoří stejným způsobem jako u jmen národů zakončených na –ese, to tedy znamená, že mají v singuláru i v plurálu pravopisně stejný tvar, např.: *a Swiss* (Švýcar) – *the Swiss* (Švýcaři). (Hais 1991: 29)

4.4.3 Plurály substantiv označující míru nebo počet

Podle Quirka (1985: 307) se u substantiv vyjadřující délku, počet nebo míru spíše projevuje tendence k nulovému plurálu. Jsou to například substantiva *dozen*, *hundred*, *thousand* a *million*, mají nepravidelný nulový plurál, a to především stojí-li před nimi jiný číselný výraz nebo číslovka, např.: *Three dozen glasses* (tři tucty sklenic), *two hundred people* (dvě stovky lidí), *many thousand times* (mnohokrát), *several million inhabitants* (několik miliónů obyvatel). (Quirk 1985: 307)

Pravidelný plurál se používá, pokud následuje fráze *s of*, anebo pokud před substantivem označující míru či počet nestojí žádný číselný výraz, např.: *Dozens of glasses* (tucty sklenic), *hundreds of people* (stovky lidí), *thousands of spectators* (tisíce diváků), *millions of inhabitants* (miliony obyvatel). (Quirk 1985: 308)

Quirk (1985: 308) dále uvádí, že substantivum *foot*, označující délku, a *pound*, označující váhu nebo měnu, mívají nepravidelný nulový plurál hlavně v případech, kdy po těchto substantivech následuje číslovka, např.: *She is only five foot two*. Substantivum *foot* následuje číslovka *two*, v tomto případě se tedy užívá *foot* spíše s nulovým plurálem. *She is only five feet tall*. Substantivum *feet* nenásleduje žádná číslovka a je tedy použit ve formě nepravidelného plurálu *feet*.

Alexander (1988: 49) také udává, že pokud chceme vyjádřit celkové množství, míru nebo rozsah pojí se substantivum označující míru nebo počet se slovesem v singuláru, např:

Trvání: *Three weeks is a long time to wait for an answer.* (Čekat tři týdny na odpověď je dlouhá doba.)

Peníze: *Two hundred pounds is a lot to spend on a dress.* (Utratit dvě stě liber za šaty je hodně.)

Vzdálenost: *Forty miles is a long way to walk in a day.* (Ujít čtyřicet mil za den je dlouhá cesta.)

4.5 Plurály substantiv označující celky složené z částí

a) Substantiva složená ze dvou souměrných částí

Názvy předmětů skládajících se ze dvou stejných částí mají pravopisně pouze tvar plurálu. Také v případech, kdy je o nich smýšleno jako o singuláru, mají stále koncové *-(e)s*. Tyto substantiva se používají s plurálovou větnou konstrukcí a pro počítání těchto substantiv se obvykle užívá singuláru *a pair/two pairs*, např.: *Binoculars* (dalekohled), *bellows* (měchy), *bloomers* (bombardáky), *braces* (šle), *breeches* (jezdecké kalhoty), *briefs* (kalhotky), *clippers* (zahradnické nůžky), *compasses* (kružítko), *drawers* (spodky), *jeans* (džíny), *knickerbockers* (pumpky), *knickers* (pumpky), *nutrackers* (louskáček), *overalls* (kombinéza, overal), *pants* (slipy), *pincers* (kleště), *pliers* (kombinačky), *pyjamas* (pyžamo), *scales* (váhy), *secateurs* (zahradnické nůžky), *shears* (nůžky na ovoce nebo živé ploty), *shorts* (kraťasy), *slacks* (dlouhé

kalhoty), *slip-ons* (mokasíny), *spetacles* (brýle), *trousers*⁵ (kalhoty), *tongs* (kleště), *trunks* (pánské plavky). (Pullum a Huddleston 2003: 340-341)

b) Substantiva skládající se z více stejných nebo homogenních dílů

Substantiva označující předměty, které se skládají z většího počtu stejných nebo homogenních dílů mají stejný tvar pro singulár i plurál, např.: *Stairs* (schody), *ashes* (popel), *embers* (oharky), *filings* (kovové piliny). (Dušková 1994: 45)

I can hear him on the stairs. (Slyším ho na schodišti.) (Longman 1999: 289)

c) Substantiva označující velkou rozlohu nebo množství

Substantiva sloužící pro označení velké rozlohy nebo množství jsou často nepočítatelná substantiva vyjádřena ve tvaru plurálu. Mohou mít citové zabarvení nesmírnosti, obrovitosti, např.: *Sands* (píščiny, pláž), *fears* (obavy), *heavens* (nebesa), *skies* (nebesa), *rains* (deště), *frosts* (mrazy), *snows* (sněhy), *waters* (vodstvo). (Dušková 1994: 45)

4.6 Změna významu substantiva v plurálu

Mnohá substantiva spolu se změnou čísla podléhají také změně ve významu slova. To znamená, že tvar v singuláru (počítatelné substantivum) má více či méně odlišný význam než tvar téhož substantiva v plurálu (v tomto případě většinou nepočítatelné substantivum). V takovýchto případech se velmi často jedná o význam přenesený, např.: *Advice* (avízo, oznámení) – *advices* (zprávy), *air* (vzhled, způsob, gesto) – *airs* (afektovanost), *arm* (zbraň) – *arms* (erb), *colour* (barva) – *colours* (prapor,

⁵ Výjimečně se můžeme setkat se substantivem *trousers* v singulárovém tvaru: *He had snagged his left trouser on the wire.* (Roztrhl si levou nohavici o drát.) (Pullum a Huddleston 2003: 341)

vlajka), *copper* (měď) – *coppers* (měďáky, pence), *cost* (cena) – *costs* (výdaje, soudní útraty), *custom* (zvyk) – *customs* (clo), *damage* (škoda) – *damages* (odškodné), *effect* (účinek) – *effects* (svršky, movitý majetek), *element* (prvek) – *elements* (základy), *force* (síla) – *forces* (branné síly, vojsko), *glass* (sklo, sklenice) – *glasses* (skla, brýle), *good* (dobro) – *goods* (zboží), *ground* (půda, základ) – *grounds* (pozemky, hřiště), *hair* (vlas, chlup) – *hairs* (srst, ochlupení), *honour* (čest, pocta) – *honours* (vyznamenání), *iron* (železo) – *irons* (pouta), *letter* (písmeno, dopis) – *letters* (literatura), *manner* (způsob) – *manners* (dobré způsoby, společenské chování), *measure* (míra, měřítko) – *measures* (opatření), *minute* (minuta) – *minutes* (protokol, zápis), *number* (číslo, počet) – *numbers* (počet), *pain* (bolest) – *pains* (úsilí), *part* (část) – *parts* (oblast, kraj), *picture* (obraz) – *pictures* (kino), *premise* (premisa, předpoklad) – *premises* (dům s příslušenstvím), *property* (majetek) – *properties* (divadelní rekvizity), *quarter* (čtvrt, čtvrtina) – *quarters* (obydlí, sídlo), *return* (návrat) – *returns* (statistický výkaz, volební výsledek), *sand* (písek) – *sands* (píščiny), *scale* (šupina) – *scales* (váhy), *spectacle* (podívaná) – *spectacles* (brýle), *spirit* (duch) – *spirits* (lihoviny, alkohol, nálada). (Hais 1991: 35-37)

4.7 Substantiva s dvojím plurálem

U omezeného počtu substantiv je možné vytvořit plurál pravidelnou koncovkou, nebo nepravidelně. V těchto případech tvary plurálu často nesou jiný význam a jsou užívána v rozdílném kontextu, např.: *Brother* – *brothers* (bratři) – *brethren* (bratří), *Cloth* – *cloths* (sukna, hadry) – *clothes* (šaty), *die* – *dies* (razítka) – *dice* (hrací kostky), *genius* – *geniuses* (géniové) – *genii* (kouzelní duchové), *index* – *indexes* (ukazováčky) – *indices* (exponenty), *penny* – *pennies* (mince) – *pence* (obnos). (Eckersley 1960: 7)

4.8 Dvě substantiva se spojkou „and”

Bacon and eggs, bread and butter, cheese and wine, fish and chips, lemon and oil, tripe and onions, sausage(s) and mash. (Alexander 1988: 49)

Pokud smýšlíme o slovním spojení jako o ucelené jednotce, použijeme singulárovou konstrukci, tedy sloveso v singuláru. Jestliže chápeme substantiva slovního spojení jako samostatné celky, pak se používá konstrukce plurálová, tedy sloveso v plurálu.

Fish and chips is a popular meal in Britain.

Zde se o *fish and chips* smýšlí jako o názvu britského pokrmu.

Fish and chips make a good meal.

V tomto případě je myšleno *fish* (ryba) a *chips* (hranolky) jako dvě samostatná substantiva.

5. Singulária tantum

Jako singulária tantum jsou označována substantiva, u kterých se netvoří plurálový tvar. Vyskytují se většinou pouze ve tvaru singuláru a používají se v singulárové větné konstrukci. Jedná se především o nepočítatelná substantiva, vlastní jména, zeměpisné názvy nebo názvy her.

a) Nepočítatelná substantiva

Jména látková: *bread* (chleba), *honey* (med), *smoke* (kouř), *steam* (pára), *wool* (vlna).

Jména abstraktní: *accuracy* (přesnost), *behavior* (chování), *dark* (tma), *darkness* (temnota), *decay* (rozklad), *honesty* (poctivost). (Dušková 1994: 46)

b) Vlastní jména osobní a zeměpisné názvy

James, Elizabeth, Shakespeare, Vienna, Wales, Australia, the Rhine. (Dušková 1994: 46)

c) Částečně konvertovaná adjektiva

The beautiful (krásno), *the mysterious* (tajemno), *the supernatural* (nadpřirozeno), *the unknown* (neznámo). (Dušková 1994: 28)

d) Názvy některých her

Podle Duškové (1994: 46) se substantiva označující názvy her také chovají jako singulária tantum. Pravopisně jsou sice ve tvaru plurálu, ale pojí se slovesem v singuláru (singulárová větná konstrukce), např.: *Billiards* (kulečnick), *darts* (šipky), *dominoes* (domino), *draughts*⁶ (dáma), *bowls*, *ninepins*, *skittles* (kuželky).

⁶ V americké angličtině *checkers*.

6. Plurálie tantum

Jako plurálie tantum můžeme označit substantiva, která se vyskytují pouze ve tvaru plurálu. Věty obsahující takováto substantiva jsou ve většině případů konstruovány v plurálové formě. Např.: *Those scissors are blunt.* (Ty nůžky jsou tupé.) (Dušková 1994: 47)

Plurálie tantum není možné užít s číslovkou. Pokud chceme u substantiv označujících předměty skládající se ze dvou částí vyjádřit množství, použijeme *a pair of*, např.: *a two pairs of trousers* (dvoje kalhoty).

Substantiva označená jako plurálie tantum můžeme pro větší přehlednost dále rozdělit do několika významových skupin.

a) Oděvy nebo částí oděvů

Braces (šle), *clothes* (šaty), *jeans* (džíny), *knickerbockers*, *knickers* (pumpky), *pyjamas* (pyžamo), *regimentals* (uniforma), *shorts* (šortky, krátké kalhoty), *suspenders* (podvazky), *tights* (trikot), *trousers* (kalhoty), *weeds* (smuteční šaty). (Dušková 1994: 47)

b) Nástroje

Compasses (kružítka), *glasses* (brýle), *nutcrackers*⁷ (louskáček na ořechy), *scales* (váhy), *scissors* (nůžky), *shears*⁸ (velké nůžky), *spectacles* (brýle), *tongs*, *pincers*, *pliers* (kleště). (Dušková 1994: 47)

c) Názvy některých nemocí, stavů mysli, nálad, pocitů

V tomto bodě se výrazně liší Quirk (1985), který uvádí, že substantiva s koncovkou *-s* sloužící pro označení nemocí jsou používána spíše se singulárovou

⁷ Substantivum *nutcrackers* se začíná počítovat jako singulár, ačkoliv je to *plurálium tantum*. Je možná i singulárová konstrukce, i když není zcela správná: *several nutcrackers* (několik louskáčků).

⁸ Singulárová konstrukce je možná i substantiva *shears*: *a garden shears* (zahradní nůžky).

větnou konstrukcí, i když připouští také možnost plurálové větné konstrukce. Oproti tomu Dušková (1994: 47) se zde přiklání spíše k plurálu. Např.: *The blues* (melancholická nálada), *creeps, shivers* (husí kůže, mrazení), *German measles* (zarděnky), *measles*⁹ (spalničky), *megrims* (rozmarná nálada), *mumps*¹⁰ (příušnice), *ricketts* (křivice). (Dušková 1994: 47)

d) Substantiva zakončená na –ics a –ic:

Substantiva zakončená na – ics a –ic jsou většinou ta, která slouží pro označení věd. Pojí se se singulárovou větnou konstrukcí, např.: *Arithmetic* (aritmetika), *economics* (ekonomie), *electronics* (elektronika), *linguistics* (lingvistika), *logic* (logika), *music* (hudba), *physics* (fyzika), *rhetoric* (retorika). Dušková (1994: 48)

Názvy věd, jde-li o vědu samu, se pojí se singulárovou větnou konstrukcí. Pokud jde o vyjádření vlastnosti nebo aplikace vědy, užívá se plurálové větné konstrukce, např.: *Acoustics* (akustika), *statistics* (statistika), *tactics*¹¹ (taktika). (Dušková 1994: 47) *Athletics* (atletika), *classics* (klasika), *ethics* (etika), *gymnastics* (gymnastika), *linguistics* (lingvistika), *mathematics* (matematika), *phonetics* (fonetika). (Quirk 1985: 299)

Heroics (přepjaté řeči), *histrionics* (teatrální, afektované chování), *hysterics* (hysterické chování), *the tropics* (trópy) patří k substantivům zakončeným na –ics, která se pojí se slovesem ve tvaru plurálu. (Dušková 1994: 47)

e) Částečně konvertovaná adjektiva

Podle Duškové (1994: 48) částečně konvertovaná¹² adjektiva ve tvaru *plurália tantum* označují kolektivně skupinu osob vyznačujících se společnou vlastností, kterou vyjadřuje dané adjektivum. Tyto adjektiva se pojí se slovesem v plurálu. Například: *The blind* (slepí), *the courageous* (odvážní), *the homeless* (lidé bez domova), *the old* (staří), *the poor* (chudí), *the sick* (nemocní). (Dušková 1994: 28)

⁹ Substantivum *measles* je uváděno jako plurálium tantum, častější je užití v singuláru.

¹⁰ Substantivum *mumps* se také častěji užívá se singulárovou větnou konstrukcí.

¹¹ Substantivum *tactics* může být použito s plurálovou i singulárovou větnou konstrukcí.

¹² Konverze je schopnost vyskytovat se beze změny tvaru ve funkci různých slovních druhů. (Dušková 1994: 24)

f) Vlastní jména zeměpisná

The Hebrides (Hebridy), *the West/East Indies* (Západní/Východní Indie), *the Netherlands* (Holandsko), *the United States*¹³ (Spojené státy). (Dušková 1994: 48)

g) Plurália tantum z různých významových oblastí

Accommodations (ubytování), *amends* (odškodné), *annals* (letopisy, kronika), *antipodes* (protilehlé póly), *archives* (archív), *arms* (erb, zbraně), *arrears* (nezaplacený poplatek), *ashes* (popel), *auspices* (záštita, ochrana), *banns* (ohlášky), *belongings* (přemístitelný majetek), *bowels*, *entrails*, *intestines* (střeva), *brains* (mozek, ve smyslu intelekt), *cinders* (oharky), *clothes* (oděv, šaty), *communications* (komunikační prostředky), *confines* (hranice), *congratulations* (přání všeho nejlepšího), *contents* (obsah), *credentials* (kredit), *customs* (celnice), *digs* (podnájem), *doings* (činnosti), *dregs* (usazenina, odpad), *dues* (členské poplatky), *earnings* (výdělek), *eaves* (okap), *environs* (okolí), *embers* (žhavé uhlíky), *filings* (železné piliny), *hops* (chmel), *funds* (finanční zdroje), *goods* (zboží), *grassroots* (členové), *greens* (zelenina), *guts* (střeva, odvaha), *honours* (vyznamenání), *lodgings* (podnájem), *looks* (zevnějšek, vzezření), *manners* (zvyky, společenské chování), *the Middle Ages* (středověk), *minutes* (zápis), *oats* (oves), *odds* (šance), *outskirt* (periferie), *pains* (námaha, úsilí), *particulars* (podrobnosti), *proceeds* (výtěžek, výnos), *proceedings* (akta), *remains* (zbytky, pozůstatky), *riches* (bohatsví), *savings* (úspory), *suds* (mydlinky), *thanks* (díky), *tidings* (zpráva), *valuables* (cennosti), *victuals* (potraviny), *wages* (mzda). (Dušková 1994: 48)

¹³ *The United States* může být použito i se singulárem, chápe-li se příslušné označení jako jednotka. (Dušková 1994: 48)

7. Plurály kolektiv a kompozit

7.1 Kolektiva

7.1.1 Charakteristika kolektiv

Kolektivní podstatná jména používáme pro označení skupiny jedinců (více než jeden). Mohou to být lidé nebo také zvířata.

Podle Quirka (1985: 316-317) se kolektiva liší od ostatních substantiv tím, že tvar substantiva v singuláru můžeme použít jako singulár se zájmeny *it/its/which* a se slovesem v singuláru, nebo stejné substantivum ve tvaru singuláru použít naopak jako plurál se zájmeny *they/them/their/who* a slovesem v plurálu. Pravopis konkrétního substantiva se tedy nemění.

Rozdílné použití těchto dvou forem závisí především na osobním pohledu mluvčího. Kolektivum v singuláru použijeme pro označení skupiny jako takové (jeden celek). Naopak pro zdůraznění individuálních jedinců (více jedinců), z nichž se skupina skládá, použijeme kolektivum v plurálu.

Dušková (1994: 44) označuje singulárovou konstrukci jako gramatickou (podle formy) a plurálovou konstrukci jako sémantickou (podle významu: *constuctio ad sensum*).

Hais (1991: 37) výše uvedené dokazuje na příkladu:

The army is on a compulsory basis. (Existuje všeobecná branná povinnost.)

The army are above the average civilian height. (Příslušníci armády jsou vyšší postavy než průměrní civilisté.)

7.1.2 Tvoření plurálu kolektiv

Kolektiva mohou tvořit plurál stejným způsobem jako ostatní substantiva a ve většině případů se vyskytují ve významu více než jeden. Podle čísla, ve kterém se vyskytují, použijeme také sloveso v singuláru nebo plurálu.

Substantiva označující skupinu jsou například: *Army – armies* (armáda), *audience – audiences* (publikum, posluchači) *class – classes* (třída), *committee – committees* (výbor), *company – companies* (společnost), *crew – crews* (posádka), *crowd – crowds* (dav), *family – families* (rodina), *firm – firms* (firma), *flock – flocks* (stádo, hejno), *government – governments* (vláda), *group – groups* (skupina), *herd – herds* (stádo), *jury – juries* (porota), *majority – majorities* (většina), *minority – minorities* (menšina), *orchestra – orchestras* (orchestr), *Parliament – Parliaments* (parlament), *party – parties* (politická strana), *staff – staffs* (personál), *team – teams* (mužstvo, tým). (Dušková 1994: 44)

The present government, which hasn't been in power long is trying to control inflation.
(Současná vláda, která není u moci dlouho, se snaží kontrolovat inflaci.)

Governments in all countries are trying to control inflation. (Vlády všech zemí se snaží kontrolovat inflaci.) (Alexander 1988: 45)

S kolektivním označením souboru jednotek formou singuláru se setkáváme i u neživotných substantiv, např. china porcelánové nádobí, linen prádlo, silver stříbrné náčiní, u substantiv zakončených na -ry, např. celery příbory, nožičské zboží, pottery hliněné nádobí, jewellery šperky aj. Na rozdíl od životných kolektiv nemá sémantická struktura těchto substantiv gramatické důsledky. (Dušková 1994: 45)

Podle Quirka (1985: 316-317) se následující kolektiva vyskytují pouze ve formě singuláru s určitým členem *the*, ale používají se ve významu plurálu. Označují třídu jako celek, např.: *The aristocracy* (aristokracie), *the bourgeoisie* (buržoazie), *the church* (církev), *the clergy* (duchovenstvo), *the elite* (elita), *the gentry* (šlechta), *the intelligentsia* (inteligence), *the laity* (laikové), *the press* (tisk – noviny apod.), *the public* (veřejnost), *the proletariat* (proletariát).

Dále Quirk (1985: 303-304) uvádí, že substantiva *cattle* (dobytek), *folk*¹⁴ (lidé), *livestock* (hospodářská zvířata), *people*¹⁵ (lidé), *police* (policie), *poultry* (drůbež), *vermin* (havěť) se vyskytují pouze ve tvaru singuláru, ale jsou používána s plurálovou větnou konstrukcí.

Podle Duškové (1994: 44) existuje zvláštní typ použití substantiva *number*. Pokud chceme vyjádřit neurčité množství, použijeme konstrukci plurálovou a neurčitý člen, např.: *A large number of people were present.* (Bylo přítomno mnoho lidí.)

V případě, že chceme použít substantivum *number* ve významu „počet“, pak tvoříme větu v singuláru a přidáváme ke kolektivu určitý člen *the*, např.: *The number of people present was large.* (Počet přítomných byl velký.) (Dušková 1994: 44)

¹⁴ Substantivum *folk* může být použito ve tvaru plurálu *folks* (příbuzní). Tento tvar je v britské angličtině spíše hovorový. V Americké angličtině bývá také používán ve významu „lidé“. (Dušková 1994: 44)

¹⁵ Kolektivum *people* ve významu „národ“ se používá v singulárové větné konstrukci, s členem neurčitým *a people*, v takovémto případě toto substantivum tvoří plurál pomocí *-s*, např.: *The English-speaking peoples.* (Anglicky mluvící národy.) (Quirk 1985: 303)

7.2 Kompozita

7.2.1 Charakteristika kompozit

Kompozita jsou převážně substantiva, která vznikla složením dvou jiných, již samostatně existujících, slov. Mohou být psané jako jedno slovo dohromady, jako dvě samostatná slova, nebo mohou být spojeny spojovací čárkou.

7.2.2 Tvoření plurálu kompozit

Pokud žádná z částí, ze kterého je slovo složeno, není substantivem, pak se plurál tvoří pravidelně přidáním koncovky *-(e)s* k poslední složce kompozita, např.: *Forget-me-not* – *forget-me-nots* (pomněnka), *grown up* – *grown ups* (dospělý), *merry-go-round* – *merry go rounds* (kolotoč), *lay-by* – *lay-bys* (odpočívadlo u silnice), *take off* – *take off* (odraziště, start). (Dušková 1994: 43)

Pokud je některá z částí kompozita substantivem, které se zde vyskytuje jako řídící, pak toto substantivum tvoří plurál i v případě, že zde není koncovou složkou kompozita, např.: *Heir-apparent* – *heirs-apparent* (pravoplatný dědic), *coat-of-arms* – *coats-of-arms* (erb), *coat-of-mail* – *coats-of-mail* (železná košile), *knight-errant* – *knights-errant* (potulný rytíř), *looker-on* – *lookers-on* (divák přihlížející), *man-of-war* – *men-of-war* (válečná loď), *mother-in-law* – *mothers-in-law* (tchýně), *passer-by* – *passers-by* (mimojdoucí), *son-in-law* – *sons-in-law* (zeť). (Dušková 1994: 43)

Pokud se setkáme s případem kompozit, která jsou složena ze dvou substantiv v apozičním¹⁶ vztahu, pak plurál tvoří pouze druhý člen, např.: *Boy-friend* – *boy-friends* (přítel), *fountain pen* – *fountain pens* (plnicí pero), *lady-singer* – *lady-singers* (zpěvačka), *Lord-Mayor* – *Lord-Mayors* (starosta), *the Newman sisters* (sestry Newmanovy), *the Smith Brother* (bratři Smithové). (Dušková 1994: 43)

¹⁶ Apoziční je vztah mezi větnými členy vyjadřujícími různým způsobem tutéž skutečnost.

Setkáme-li se s kompozity, ve kterých se objevuje substantivum *man*¹⁷ nebo *woman*, pak ve většině těchto případů přijímají plurál oba členy, ze kterých jsou složeny. Např.: *Man-servant – men-servants* (sluha), *woman-doctor – women-doctors* (lékařka), *woman-driver – women-drivers* (řidička). (Hais 1991: 30)

Quirk (1985: 313) uvádí, že u některých kompozit existují dva způsoby tvoření plurálu. Může být vytvořen na první nebo druhé složce kompozita, např.: *Attorney general – attorneys general – attorney generals* (nejvyšší státní zástupce), *court martial – courts martial – court martials* (válečný soud), *mother-in-law – mothers-in-law – mother-in-laws* (tchyně). (Quirk 1985: 313)

Někteří autoři řadí mezi kompozita také substantiva, která jsou složeniny s *-ful*. Tyto substantiva ale nevznikla složením dvou slov, nýbrž derivací, přidáním přípony *-ful*. Tvar plurálu se ve většině případů tvoří přidáním pravidelné koncovky *-s*. Takovým substantivy jsou např. : *Bucketful – bucketfuls* (plný kbelík), *cupful – cupfuls* (šálky), *handful – handfuls* (plné hrstě), *mouthful – mouthfuls – mouthsful* (sousto, plná pusa), *pocketful – pocketfuls* (plné kapsy), *spoonful – spoonfuls* (plné lžíce). (Hais 1991: 31)

Ve své práci řadím do kapitoly problematiky plurálu kompozit také vlastní jména osobní, stejně jako Hais (1991) ve své mluvnici. Dušková (1994) se touto problematikou zabývá v oddělené podkapitole *Supletivní plurál*. Pro porovnání s dalšími gramatikami anglického jazyka např. Greenbaum a Quirk (2006) této problematice věnuje menší podkapitolu s názvem *Forms of address*.

Podle Haise (1991:31) tvoří vlastní jména plurál pomocí pravidelné koncovky *-s*, užívají se s členem určitým *the*: *the Browns* (Brownovi), pokud předchází vlastnímu jménu oslovení *Mr.*, *Mrs.* nebo *Miss*, pak plurál bude vytvořen takto: *the (two) Mr. Browns*, *the (two) Mrs. Browns*, *the Miss Browns*. V případě, že chceme použít jako

¹⁷ Pro kompozita s *man* a *woman* existuje výjimka, kde jednotlivé složky nejsou ve vztahu apozičním, ale akuzativním. Nejedná se o přechylování. V tomto případě *man/woman* zůstává v singuláru, např.: *Man-eater – man-eaters* (lidojed), *woman-hater – woman-haters* (nepřítel žen). (Hais 1991: 30)

oslovení substantivum *Sir*, plurál vytvoříme tak, že *Sir* nahradíme substantivem *Gentlemen*. Je možné použít i plurálu ve formě *Sirs*, což je preferováno v korespondenci. (Hais 1991: 31)

8. Plurál substantiv cizího původu

Některá substantiva cizího původu se vyznačují také specifickou tvorbou plurálu. Jedná se převážně o převzaté odborné termíny. U některých z těchto substantiv je možná jak varianta cizího plurálu, tak i varianta pravidelná, tvořena koncovkou *-(e)s*. V běžném jazyce je přirozenější, nicméně v odborných textech se u těchto slov preferuje tvar cizího plurálu. V těchto případech může také docházet ke změně významu slova, např.: *formulas* (vzorce) použijeme obecně, *formulae* použijeme v matematice, lingvistice, atd., *antennas* (antény) použijeme obecně nebo v elektronice, *antennae* (tykadla) v biologii.

8.1 Substantiva latinského původu

8.1.1 Substantiva latinského původu zakončená koncovkou *-us*

U substantiv zakončených koncovkou *-us* je ve většině případů nepravidelný plurál tvořen koncovkou *-i*, jako například ve slovech: *Alumnus – alumni* (absolvent univerzity), *bacillus – bacilli* (bacil), *locus – loci* (místo), *phosphorus – phosphori* (fosfor), *stimulus – stimuli* (podnět). (Quirk 1985: 311)

Některá substantiva latinského původu jsou tvořena jak nepravidelným cizím plurálem *-a*, tak pravidelným přidáním koncovky *-(e)s*, např.: *Corpus – corpora – corpuses* (tělo), *genus – genera- genuses* (rod). (Longman 1999: 287)

Substantiva latinského původu, u kterých se nepravidelný plurál tvoří pomocí koncovky *-uses* jsou například: *Apparatus – apparatuses* (přístroj), *bonus – bonuses* (prémie), *campus – campuses* (areál), *caucus – caucuses* (výbor), *census – censuses* (sčítání lidu), *consensus – consensuses* (souhlas), *chorus – choruses* (chór), *circus – circuses* (cirkus, kruhové náměstí), *crocus – crocuses* (šafrán), *ignoramus – ignoramuses* (ignorant), *impetus – impetuses* (impuls), *minus – minuses* (mínus), *plus –*

pluses (plus), *prospectus* – *prospectuses* (prospekt) *sinus* – *sinuses* (dutina), *status* – *statuses* (postavení), *virus* – *viruses* (vir). (Quirk 1985: 311)

Substantiva latinského původu, u kterých je možné použít obě nepravidelné plurálové koncovky *-i*, *-uses* bez změny ve významu daného substantiva jsou například: *Focus* – *focuses* – *foci* (ohnisko), *fungus* – *funguses* – *fungi* (houba), *cactus* – *cactuses* – *cacti* (kaktus), *nucleus* – *nucleuses* – *nuclei* (jádra), *radius* – *radiuses* – *radii* (poloměr), *syllabus* – *syllabuses* – *syllabi* (osnova), *terminus* – *terminuses* – *termini* (konečná stanice). (Quirk 1985: 311)

8.1.2 Substantiva latinského původu zakončená koncovkou *-a*

Substantiva latinského původu zakončená koncovkou *-a* mohou vytvářet nepravidelný plurál přidáním koncovky *-ae*, např.: *Alumna* – *alumnae* (absolventka), *alga* – *algae* (řasa), *larva* – *larvae* (larva). (Longman 1999: 287)

Můžeme se také setkat se substantivy končícími na *-a*, u kterých je plurál tvořen pravidelně pomocí koncovky *-s*, např.: *Area* – *areas* (plocha), *arena* – *arenas* (zápasiště), *dilemma* – *dilemmas* (dilema), *diploma* – *diplomas* (diplom), *drama* – *dramas* (drama), *era* – *eras* (období). (Quirk 1985: 311)

Existují substantiva, u kterých může být plurál tvořen oběma koncovkami, nepravidelnou *-ae* a pravidelnou koncovkou *-s*, aniž by došlo ke změně významu substantiva, např.: *Antenna* – *antennae* – *antennas* (tykadlo), *formula* – *formulae* – *formulas* (vzorec), *nebula* – *nebulae* – *nebulas* (mlhovina), *vertebra* – *vertebrae* – *vertebras* (obratel). (Quirk 1985: 311)

8.1.3 Substantiva latinského původu zakončená koncovkou *-um*

U substantiv latinského původu zakončených koncovkou *-um* se ve většině případů tvoří nepravidelný plurál přidáním koncovky *-a* [a:], např.: *Album* – *alba*

(album), *addendum* – *addenda* (dodatek), *bacterium* – *bacteria* (bakterie), *corrigendum* – *corrigenda* (tisková chyba), *desideratum* – *desiderata* (přání), *erratum* – *errata* (tisková chyba), *chrysanthemum* – *chrysanthema* (chryzantéma), *ovum* – *ova* (vajíčko). (Quirk 1985: 311)

Existuje také malý počet substantiv, u kterých je možné vytvořit pravidelný plurál pomocí koncovky –s, ale častěji se u nich používá nepravidelný plurál tvořen koncovkou –a, např.: *Forum* – *fora* – *forums* (forum), *stadium* – *stadia* – *stadiums* (stadion). (Quirk 1985: 311)

U substantiv latinského původu s koncovkou –um se také objevují ty slova, která tvoří plurál pouze pravidelně přidáním koncovky –s, např.: *Geranium* – *geraniums* (pelargónie), *gymnasium* – *gymnasiums* (tělocvična), *museum* – *museums* (muzeum), *pendulum* – *pendulums* (kyvadlo). (Quirk 1985: 311)

Substantiva zakončena na –um, jejichž plurály jsou běžně tvořeny nepravidelnou koncovkou –a nebo také pravidelnou koncovkou –s, např.: *Aquarium* – *aquaria* – *aquariums* (akvárium), *candelabrum*¹⁸ – *candelabra* – *candelabrum*s (svícen), *curriculum* – *curricula* – *curriculum*s (osnova, studijní plán), *maximum* – *maxima* – *maximum*s (maximum), *medium*¹⁹ – *media* – *medium*s (mass media), *memorandum* – *memoranda* – *memorandum*s (poznámka, protokol), *millennium* – *millennia* – *millennium*s (tisíciletí), *minimum* – *minima* – *minimum*s (minimum), *moratorium* – *moratoria* – *moratorium*s (moratorium), *podium* – *podia* – *podium*s (stupínek), *premium* – *premia* – *premium*s (odměna, prémie), *referendum* – *referenda* – *referendum*s (veřejné hlasování), *spectrum* – *spectra* – *spectrum*s (škála možností),

¹⁸ Substantivum v singuláru *candelabrum* s plurálem *candelabra* se také často vyskytuje jako singulár *candelabra* s plurálem *candelabras*.

¹⁹ Substantivum *media* ve smyslu hromadné sdělovací prostředky, především rozhlas a televize, se používá jako singular s pravidelným plurálem *medias*: *All media is. X All media are.* (Quirk 1985: 311)

*stratum*²⁰ – *strata* – *stratums* (vrstva, oblaka), *symposium* – *symposia* – *symposiums* (symposium), *ultimatum* – *ultimata* – *ultimatums* (ultimatum). (Quirk 1985: 311)

8.1.4 Substantiva latinského původu zakončená koncovkou **-ex** nebo **-ix**

U takto zakončených substantiv se používá pro tvorbu nepravidelného plurálu cizího původu koncovka *-ices*. U některých substantiv je možná i pravidelná plurálová koncovka *-s*, např.: *Apex* – *apices* – *apexes* (vrchol), *matrix* – *matrices* – *matrixes* (matice), *vortex* – *vortices* – *vortexes* (vír). (Quirk 1985: 312)

Některá substantiva jsou podle způsobu utvoření plurálu použita v různých kontextech podle významu, kterého nabývají použitím plurálové koncovky pravidelné či nepravidelné, např.: *Index* – *indices* – *indexes* (*indices* – ukazatelé, *indexis* – obsahy knih), *appendix* – *appendices* – *appendixes* (*appendices* – dodatky, přílohy, *appendixes* – lék. přívěšky slepého střeva). (Quirk 1985: 312)

Substantiva, u kterých je možné použít pouze nepravidelný plurál: *codex* – *codices* (kodex). (Quirk 1985: 312)

²⁰ Substantivum *strata* se běžně používá jako plurál odvozen od singuláru *stratum*, avšak ve spojitosti s tématem společnost se často používá *strata* jako singulár: *This is an important strata of education in society.* (Dušková 1994)

8.2 Substantiva řeckého původu

8.2.1 Substantiva řeckého původu zakončená koncovkou -on

Substantiva řeckého původu zakončena koncovkou *-on* tvoří v mnoha případech nepravidelný plurál pomocí koncovky *-a*, např.: *Criterion – criteria* (kritérium), *ganglion – ganglia* (shluk nervových buněk), *phenomenon*²¹ – *phenomena* (jev, úkaz). (Quirk 1985: 312)

Některá substantiva řeckého původu tvoří plurál pouze pomocí pravidelného tvaru s koncovkou *-s*: *Electron – electrons* (elektron), *neutron – neutrons* (neutron), *proton – protons* (proton). (Quirk 1985: 312)

Nebo oběma možnými způsoby: *automaton – automata – automatons* (člověk -automat, robot). (Dušková 1994: 42)

8.2.2 Substantiva řeckého původu zakončená koncovkou -is

Substantiva řeckého původu, která jsou zakončena na *-is*, vytváří nejčastěji nepravidelný plurál pomocí koncovky *-es*, např.: *Analysis – analyses* (analýza, rozbor), *axis*²² – *axes* (osa), *basis*²³ – *bases* (základ), *crisis – crises* (krize), *diagnosis – diagnoses* (diagnóza), *ellipsis*²⁴ – *ellipses* (elipsa), *hypothesis – hypotheses* (hypotéza), *oasis – oases* (oáza), *paralysis – paralyses* (ochrnutí), *parenthesis – parentheses* (kulatá závorka, vsuvka), *synopsis – synopses* (souhrn), *synthesis – syntheses* (syntéza, sloučení), *thesis – theses* (disertace). (Quirk 1985: 312)

²¹V neformálních vyjádřeních se substantiva *phenomena* a *criteria* mohou používat jako singulár a substantivum *criteria*s jako plurál. Spíše se doporučuje užití těchto substantiv v singuláru.

²²Substantivum *axes* může být plurálem od substantiv *axe* (sekyra) nebo *axis* (osa).

²³Substantivum *bases* se může objevit jako plurál od substantiva *base* (dno, základna), nebo jako plurál substantiva *basis* (základ).

²⁴Substantivum *ellipses* může být plurálem od substantiv *ellipse* (elipsa) nebo *ellipsis* (výpustka). (Quirk 1985: 312)

Substantivum *metropolis* tvoří pravidelný plurál koncovkou *-es*: *metropolis – metropolises* (metropole). (Quirk 1985: 312)

8.3 Substantiva francouzského původu

8.3.1 Substantiva francouzského původu zakončená koncovkou *-eau* nebo *-eu*

Substantiva převzatá z francouzštiny končící koncovkami *-eau* a *-eu* si kromě více používaného pravidelného plurálu tvořeného pomocí *-s* ponechaly také svůj původní francouzský plurál tvořen koncovkou *-x*, např.: *Adieu – adieux – adieus* (sbohem), *beau – beaux – beaus* (švihák, kavalír), *bureau – bureaux – bureaus* (psací stůl), *chateau – chateaux – chateaus* (zámek), *plateau – plateaux – plateaus* (plošina), *tableau – tableaux – tableaus* (živý obraz, dramatická situace). (Quirk 1985: 312)

8.3.2 Substantiva francouzského původu zakončená koncovkou *-s* nebo *-x*

Podle Duškové (1994: 42) mají novofrancouzská substantiva končící na *-s* nebo *-x* v písemné formě pro obě čísla stejný tvar, ve výslovnosti je však číslo rozlišeno, neboť plurál má výslovnost [z], např.: *Chamois – chamois* (kamzík), *chassis – chassis* (šasi, podvozek), *corps – corps* (armádní sbor), *faux pas – faux pas* (společenský přestupek), *patois – patois* (nářečí, dialekt), *rendezvous – rendezvous* (schůzka), *Sioux – Sioux*. (Dušková 1994: 42)

8.4 Substantiva italského původu

8.4.1 Substantiva italského původu zakončená koncovkou -o

Takto zakončená substantiva tvoří většinou cizí nepravidelný plurál pomocí koncovky *-i* a zároveň i pravidelný plurál s koncovkou *-(e)s*, např.: *Diletante – diletanti – diletantes* (diletant), *libretto – libretti – librettos* (libreto), *tempo – tempi – tempos* (rychlost), *virtuoso – virtuosi – virtuosos* (virtuóz). (Quirk 1985: 312)

V angličtině se vyskytují substantiva italského původu s koncovkou *-o*, která tvoří pouze pravidelný plural, např.: *Solo – solos* (sólo), *soprano – sopranos* (soprán). (Quirk 1985: 312)

8.5 Substantiva hebrejského původu

V anglickém jazyce se také ojediněle můžeme setkat se substantivy hebrejského původu, která tvoří vlastní plurál. Je možné vytvořit i plurál pravidelný, např.: *Cherub – cherubim – cherubs* (anděl, cherubín), *kibbutz – kibbutzim – kibbutzes* (farma, osada), *seraph – seraphim – seraphs* (anděl). (Dušková 1994: 42)

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo podat přehledný souhrn nepravidelností v tvoření plurálu v anglickém jazyce. Práce zkoumala tuto problematiku hlavně po stránce teoretické. Nejprve podala stručnou charakteristiku anglického substantiva jako takového. Dále objasnila problematiku spojenou s kategorií čísla v anglickém jazyce a problematiku tvorby produktivního i neproduktivního plurálu. Vysvětluje také užití plurálu u kompozit a kolektivních podstatných jmen, které se v určitých ohledech od běžných substantiv liší. V závěru poskytuje informace o plurálu substantiv, která byla do angličtiny převzata z cizích jazyků. Všechny kapitoly práce jsou prokládány četnými příklady konkrétních podstatných jmen a jejich plurály.

Práce ukázala, že tvoření množného čísla anglických substantiv není zdaleka tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát. Je nutné této problematice věnovat zvláštní pozornost, jelikož pro tvorbu neproduktivních plurálů a plurálů cizích slov neexistuje žádné jednoduché pravidlo, kterým bychom se mohli řídit.

Bibliografie

1. ALEXANDER, L. G. *Longman English grammar*. London : Longman, 1988. x, 374 s ISBN 0582558921.
2. DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994, 673 s. ISBN 80-200-0486-6.
3. ECKERSLEY, C. *A concise English grammar for foreign students*. London: Longmans, Green, 1958, 127 s.
4. GREENBAUM, Sidney a Randolph QUIRK. *Student's grammar of the english language*. Vyd. 2. England: Longman, 2006, 490 s. ISBN 05-820-5971-2.
5. HAIS, Karel. HAIS. *Anglická mluvnice*. 4. oprav. vyd. Praha: SPN, 1991, 359 s. ISBN 80-042-4717-2.
6. HUDDLESTON, Rodney a Geoffrey K PULLUM. *The Cambridge grammar of the English language*. 1st ed. repr. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, xvii, 1842 s. ISBN 0521431468.
7. *Longman grammar of spoken and written English*. Harlow, 1999, xxviii, 1204 s. ISBN 05-822-3725-4.
8. QUIRK, Randolph a David CRYSTAL. *A comprehensive grammar of the English language*. London: Longman, c1985, x, 1779 s. ISBN 0582517346.